

Yttrande över betänkandet Mottagandelagen – en ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68), Ju2024/02070

Förvaltningsrätten i Luleå har, utifrån de aspekter som domstolen ska beakta, nedanstående synpunkter.

Undantag från kravet på arbetstillstånd

Förvaltningsrätten konstaterar inledningsvis att frågor om undantag från skyldigheten att ha arbetstillstånd (AT-UND) utifrån förslaget kommer att bedömas enligt bestämmelser i både mottagandelagen och utlänningsförordningen på ett något invecklat sätt. Det kan ifrågasättas om det inte vore mer tydligt och ändamålsenligt att regleringen i sin helhet framgick av en bestämmelse.

Att överklagandemöjligheten begränsas till att endast avse de nya grundförutsättningarna som framgår av mottagandelagen kan visserligen förenkla domstolsprövningen. Det finns emellertid en gränsdragningsproblematik och även andra potentiella problem med konstruktionen. De nya bestämmelserna om tillträde till arbetsmarknaden i mottagandelagen har sin motsvarighet i artikel 17 i det nya omarbetade mottagandedirektivet. Som påpekats i utredningen kan exempelvis undanhållande av identitetshandlingar och andra oriktiga uppgifter enligt EU-domstolens tidigare praxis tolkas som att sökanden inte medverkar och därigenom har fördröjt handläggningen. Givet det ställer sig förvaltningsrätten frågande till vilken självständig betydelse 5 kap. 4 § 1 p. utlänningsförordningen framgent kommer att ha. Om det anses finnas skäl att behålla övriga villkor för tillträde till arbetsmarknaden i förordningen efterfrågar förvaltningsrätten även en djupare analys av huruvida det är förenligt med artikel 29 i direktivet att begränsa överklagbarheten.

Oaktat detta vore det, för att kunna avgöra huruvida ett beslut är överklagbart eller inte, önskvärt med tydligare preciseringar av hur *att en försening kan tillskrivas sökanden* i så fall skiljer sig från att en utlänning *inte medverkat till att klargöra sin identitet* samt lyfta fram att det finns en risk att rena sakfrågor som rör asylärendet kan komma att hamna under domstolsprövning inom ramen för ett mål om AT-UND parallellt med att ärendet prövas hos Migrationsverket.

Geografisk områdesbegränsning m.m.

Det noteras att den enskildes skyldigheter att bo på ett visst asylboende och att endast vistas inom ett begränsat geografiskt område är generella och följer av lag - inte av individuella överklagbara beslut. Detta bedöms i och för sig vara förenligt med internationell rätt.

Områdesbegränsningen skulle dock i det enskilda fallet kunna utgöra en kränkning av exempelvis rätten till familjeliv enligt Europakonventionen, även om det vid fördelningen av boenden ska tas hänsyn till om den asylsökande tillhör en familj. En prövning av konventionsförenligheten i det enskilda fallet kan därmed komma att behöva göras inom ramen för beslut om t.ex. nedsättning av dagersättning och beslut att neka tillfälligt tillstånd att lämna det geografiska området. Detta kommer att öka belastningen på de enheter som handlägger dessa ärenden, som kan befaras sakna vana, utbildning och erfarenhet av att göra den typen av bedömningar.

Övriga följdändringar

Enligt författningsförslaget görs i utlänningslagen en ändring i 14 kap. 3 § med en hänvisning till överklagandebestämmelser i mottagandelagen men inga ändringar avseende förekommande hänvisningar till nuvarande lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Domstolen vill i sammanhanget uppmärksamma att det finns hänvisningar till LMA i 13 kap. 19 § utlänningslagen som träder i kraft den 1 mars 2025 samt i 11 kap. 13 § utlänningslagen.

Konsekvensanalys

Vad gäller konsekvensanalysen för rättsväsendet framgår att ökningen av antalet mål bedöms bli av mindre omfattning och därför bör kunna hanteras av domstolarna inom befintliga anslagsramar.

Förvaltningsrätten vill härvid framhålla att förslagen medför mycket ingripande förändringar avseende asylsökandes fri- och rättigheter vilket sammantaget måste bedömas leda till en inte obetydlig ökning av antalet mål. Det är även fler personer som kommer att omfattas av regelverket samtidigt som det är förenat med fler villkor. Förslaget medför således ofrånkomligen en större arbetsbörda för domstolarna till följd av såväl nya måltyper (eventuellt av förturskaraktär) och rättsfrågor som ett ökat antal mål för framför allt de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Beslut om AT-UND ska, till skillnad från övriga myndighetsbeslut enligt mottagandelagen, kunna överklagas till migrationsdomstol. Liknande beslut har inte tidigare kunnat överklagas, och det är svårt att bedöma hur stor den ökade arbetsbördan kommer att bli. Som utredningen konstaterar leder dock långa handläggningstider hos domstolar som handlägger asylmål både till ökade kostnader för mottagningssystemet i stort och till att det nya regelverket blir än mer ingripande för de sökande. I sammanhanget noterar förvaltningsrätten att framtida ändringar kan komma att aktualiseras med anledning av EU:s migrations- och asylpakt.

Detta remissyttrande har beslutats av lagmannen Victoria Bäckström och chefsrådmannen Anna Hjærtberg Wernqvist, efter föredragning av specialistföredraganden Johanna Holmbom och föredraganden Lars Holmbom.

Luleå som ovan

Victoria Bäckström